

HUSZTI PÉTER:
AZ ÍRÓ ARCA

Azt a néhány percet, egy próbaszünetet, a röpké, fél-szeg találkozást egy nyári sajkodi este hívta elő a múltból. Az író özvegye, Ella asszony invitált meg bennünket egyenesen a Balaton hullámaiból. Langyos este volt. Csillagos, meghitt, feltöltő. Bebarangoltuk a

kertet, a szobákat, aztán késő éjszakáig beszélgettünk a verandán az öböl felett, megjöttek, majd észrevétlenül eltűntek a család tagjai, szomszédok köszöntek be; s nekem úgy tűnt, Ella asszony nemesak a háznépet tartja össze, de a szellemet is őrzi a falak kö-

zött, az évek, évtizedek hangulatát, múltbéli esti beszélgetéseket. Mintha az író is leült volna közénk egy percre, mint azon a zimankós novemberi délelőttön a színész-társalgóban.

Az Áruló bemutatójára készültünk. Vitázva egymással, önmagunkkal, vi-

tázva történelmi ismereteinkkel, hiszen a dráma egy eddig ismeretlen Görgey Arthúrt rajzolt elénk. Először találkoztam Németh László drámájával, s elámultam, hogy ez az író ugyanaz, aki az Égető Esztert írta, kamaszkorom egyik kedvencét. (Sokszor rámesteledett, és én vakcin kuporogtam a porolón és faltam a sorokat, Eszter életét.)

Az első jelmezes próbák valamelyikét meglátogatta a szerző. Kicsit túl ünnepléses lett minden. A játék, a mondatok, ahogy vártunk rá a büfében, ahogy belépett közénk, ahogy leült, s ahogy hallgattunk. A várakozó csendben az arcát fürkésztem. Nem találtam a finom arcban, a lány vonásokban a költőt, aki kérlelhetetlenül idéz törvény elé mítoszokat, nemzet-nagyságok, nemzet-árulók perét „tárgyalja újra”, megdöbbentő megvilágításban fest le csatatereket, hadmozdulatokat, kegyetlenül számol le előítéletekkel, hősei viszszafojtott indulatait, gyűlöletei mögött bármikor kitörni kész vulkánok bugyborékolnak. Az az arc inkább egy átszellemült zenetudósé, tanítóé vagy piébánosé, de még inkább gyer-

Husztí Péter és Bessenyei Ferenc a Madách Színház emlékeztető Ámuló című előadása két jelenetében

mekeket gyógyító, jóságos doktoré volt.

A feszült csendben halk, különös fuvolahangon néhány szó hangzott el az egyik kis mellékszereplő ruhadarabjáról: „Ez az ember nem hordhat ilyen kabátot és még a karján sem lehet ilyen színű és formájú

köpeny, mikor megérkezik... A többi... rendben van...”

Mit tagadjam, csalódott voltam. Talán a többiek is. Nem hiszem, hogy bárki ovációt várt volna, vagy mennydörgő szitkokat, csak annyira degeszre voltunk tömve Görgeyvel, annyira

túlfűtöttünk Németh Lászlóval, hogy ez a praktikus néhány szó — akkor úgy tűnt — nagyon messziről érkezett. (Biztos másképp hallottam volna, mást hámoztam volna ki belőle, ha akkor már ismerem Csehov és Sztanyiszlavszkij röpke szóváltását a Sirály bemu-

tatóján, mikor is Anton Pavlovics analízis, esztétizálás helyett csupán ennyit mondott a véleményére éhes rendező-főszínesznek: „Ide figyeljen! Csodálatos! Csak lyukas sárga cipő és kockás nadrág kellene.”)

Ez a különös néhány perc, a költő arca sokat foglalkoztatott aztán is. A színpadon Bessenyei Feri — Görgey — gyötörte magát, és én jelenésemre várva a színpad mögött próbáltam azonosítani íróit és teremtményét. És később is, ahogy a Németh-drámákat olvastam, majd játszottam, egyre kerestem, egyre kutattam abban az arcban, abban a hangban, abban a testben-lélemben Széchenyit, Husz Jánost, Galileit, a két Bolyait, Bodnárné és János fiát, meg a többi hajlíthatatlan öntvényű, akut nem ismerő önpusztító figuráját.

Aztán rájöttem, hogy ez badarság. A dolgok nem így függnek össze. Az azonosítók mélyebben és rejtőzködve munkálnak. De addigra sok „papucshóst” láttam nehéz helyzetben nagy-szerűen viselkedni, és sok látszathósból kellett — néha kis hazugságok miatt — csalódnom.